

УМОВИ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

*К. Г. Губін, кандидат економічних наук
Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

Проблеми людського розвитку в Україні є вкрай гострими через невисокий рівень більшості його показників та відсутність стійких позитивних тенденцій. Серед параметрів системи формування доходів, що суттєво впливають на людський розвиток, слід відзначити такі: 1) рівень доходів та їх диференціація; 2) характер участі людей у виробництві; 3) обсяг формально вільного часу у різних категорій населення; 4) ступінь розвитку матеріальної та нематеріальної культури; 5) рівень прав та свобод різних членів суспільства; 6) спрямованість зусиль людей; 7) інституційна структура; 8) рівень загроз людському розвитку.

В історично першій, колективній, системі формування доходів ресурси людського розвитку були незначні, стан інших чинників незадовільний, тому вона надавала для розвитку людського потенціалу вкрай обмежені можливості. Приватна система формування доходів загалом зберегла ознаки попередньої системи і лише несуттєво поліпшила можливості людського розвитку можливих членів суспільства. В управлінській системі формування доходів також не вистачало ресурсів для нормального розвитку людського потенціалу всіх індивідів. Проте вона створила сприятливі умови для людського розвитку хоча б невеликої частини суспільства. Людський розвиток набув ознак бінарності. Капіталістична система формування доходів суттєво поліпшила стан чинників людського розвитку. Бінарність була замінена багатоступеневою градацією умов людського розвитку. Значно ширші верстви населення отримали доступ до прийнятних умов людського розвитку.

Соціально-ринкова система формування доходів забезпечує, по-перше, суттєве поліпшення всіх матеріальних та нематеріальних умов людського розвитку; по-друге, помітно вирівнює розподіл умов людського розвитку між членами суспільства, надаючи високі можливості основній частині населення. У соціальній системі формування доходів людський розвиток буде позбавлений утилітарних обмежень. Гармонійний розвиток особистості та творча самореалізація стануть головними пріоритетами.

Українська система формування доходів надає для людського розвитку набагато менше ресурсів (доходи, характер участі людей у виробництві, формально вільний час), ніж соціально-ринкова. Ситуація погіршується надмірною нерівномірністю розподілу цих ресурсів. Якщо в розвинених країнах основна частина населення має достатньо ресурсів для інтенсивного розвитку людського потенціалу, то в Україні лише вузький прошарок багатіїв має високі можливості. Водночас у більшості українців ресурси людського розвитку вкрай обмежені.

Розподіл прав та свобод (економічних, соціальних, політичних), необхідних для людського розвитку, в Україні дуже нерівномірний, на відміну від соціально-ринкової системи формування доходів. Українською особливістю є тісний зв'язок рівня прав і свобод із добробутом та соціальним статусом. Члени політико-економічної еліти та наближені до них люди користуються надто широкими, неприйнятними в розвинених країнах правами та свободами.

На противагу соціально-ринковій українська система формування доходів передусім стимулює не тих, хто створює вартість, а тих, хто краще перерозподіляє доходи на свій зиск, тих, хто вміє винаходити та використовувати механізми необґрунтованого збагачення. Це породжує небажання багато і сумлінно працювати заради успіху та формує спрямованість на швидке збагачення будь-яким шляхом, навіть аморальним чи незаконним.

Для приведення восьми параметрів системи формування доходів, що суттєво впливають на людський розвиток, до рівня соціально-ринкової системи в Україні необхідно реалізувати складний комплекс довгострокових заходів. Серед цих заходів визначальна роль належить збільшенню соціально-економічної сили основної частини населення. Лише воно здатне примусити політико-економічну еліту відмовитися від збереження вигідної для неї системи суспільної організації.

СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗАГРОЗ БЕЗПЕЦІ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

*О. О. Чуприна, кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

*К. С. Чуприн, кандидат економічних наук, доцент
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

Процеси економічної трансформації, що відбуваються в Україні протягом останніх двадцяти п'яти років, зумовили значні зрушення у соціальній структурі суспільства. Ці перетворення супроводжуються глибоким розшаруванням населення за рівнем доходів та неприпустимим збільшенням частки бідного населення. З проблемами бідності та соціальної нерівності нерозривно пов'язані такі явища, як руйнація систем освіти та охорони здоров'я, скорочення тривалості життя, зниження чисельності населення, деградація наукового потенціалу країни, трудова міграція, низька продуктивність праці та поступове погіршення якості трудових ресурсів тощо. Подібна ситуація не тільки породжує значну соціальну напругу, а й гальмує подальший соціально-економічний розвиток країни у цілому.

Профілі нерівності за рівнем доходів у провідних країнах світу та Україні мають різну форму. Так, у розвинених країнах він ромбовидний: близько 5 %